

חידת קטורה: למה אברהם התחתן בשלישית? מבוסס על לקו"ש טו/174, 145

בני זוג נקלעו למאבקים מרים והחליטו לפרק את החבילה. בכאב ובצער נפגשו במשרדי הרבנות והבעל מסר לאשתו את הגט.

רגע אחרי קבלת הגט, הדהים אותה הבעל ושאל: "התנשאי לי? האם את מוכנה להיות אשתי?". היא לא הבינה מהו מתעתע בה, והוא הסביר: "בשביל נישואים שניים אנחנו מספיקים..."

סופה של פרשת "חיי שרה" מספרת את הסיפור האחרון בחיי אברהם אבינו. המעשה שחותם את מסכת חיי המפוארת של היהודי הראשון, פלא הדורות ובעל הניסיונות. והסיפור הוא מפתיע, תמוה וקשה להבנה וככל שחופרים בו, הוא הופך להיות יותר צריך עיון.

קרוב לסוף חיי, כשאברהם כבר לפחות בן 140 שנה, הוא מחליט להינשא בפעם השלישית וללדת עוד ילדים. חלפו לפחות שלוש שנים מעקדת יצחק ופטירתה הפתאומית של שרה, אברהם דאג למלא את משימתו כאבא ולחתן את יצחק עם רבקה, ועכשיו הוא מתפנה לחשוב על עצמו. אברהם לוקח את קטורה ויולד ממנה שישה ילדים נוספים.

התורה מסייגת כי דרך הנישואים לקטורה הייתה רק כ"פילגש" ולא כאישה חשובה כמו שרה. (מה שאומר שהיו לה פחות זכויות, למשל היא לא הייתה מגורשת בכתובה). וכך שש הילדים שנולדו ממנה נחשבו רק "בני פילגשים" ולא זרעו הנבחר של אברהם. לכן אברהם נפרד מהם במתנות ושילח אותם, ואילו ארץ ישראל וברכת הזרע הנבחר נותרו שמורות ליצחק בלבד.

1. בראשית כה: ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח ... ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק; ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו.

רש"י והרמב"ן מסבירים כי "בני הפילגשים" הם בני הגר וקטורה שגדר הנישואים להם היה כפילגש.

רמב"ן כה:ו: 'ולבני הפילגשים' - על דרך הפשט בעבור שנאמר לו 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ולא בזרע אחר, היו כל נשיו [חוץ משרה] פילגשים, לא היו נחשבות לנשים שאין זרען ביורשיו.

והסיפור תמוה מכל צדדיו: א. ראשית בעצם העניין, מה מטרת הנישואים הנוספים עם הפילגש? אברהם היה נשוי לשרה יותר ממאה שנה וילד ממנה את יצחק ומה עוד פעם?

כמובן, אפשר ללמוד את הדברים בפשטות אנושית, כי אברהם ככל אלמן אחר היה זקוק לאישה לצידו שכן "בית בלא אישה הוא בית בלא ברכה". כך אומרת הגמרא מילים נוגעות ללב.

בבא קמא צא,ב: אמר רבא לרבה בר מר: מה מקור הפתגם שאומרים בני אדם 'שישים ואחד מכאובים לאדם כשרואה את חברו אוכל והוא אינו אוכל' דכתיב 'ויביאה יצחק האהלה' וכתוב 'אחר כך ויוסף אברהם ויקח אשה'. [לקיחת יצחק את רבקה, עוררה באברהם הרצון להתחתן שוב].

אבל לאחר הפרשיות הנעלות הקודמות שהציגו את אברהם כמרכבה לאלוקות, כאדם שהיה בכל מהותו "לך לך" וביטל את עצם מהותו לרצון ה', אנחנו מצפים לראות באברהם דמות יותר משמעותית מאשר אלמן שרוצה אישה בבית. ועולה השאלה מה מטרת הנישואים הנוספים?

ב. יתירה בכך: מה המטרה ללדת שישה ילדים נוספים **ולמלא את העולם בגויים**? הרי התורה מדגישה מיד שאברהם ראה בהם רק "בני פילגשים", בני שפחה שנחשבו נחותים יותר ולא חלק מהזרע הנבחר. ואם כן מה בער בו ללדת אותם אחרי שכבר היה לו את יצחק וישמעאל?

במיוחד כשאלתו המייסרת של הש"ך: הרי חלק מאותם שישה צמחו להיות מגדולי צורנו וחורשי רענתנו, אז מה היה נחוץ להביא אותם מאברהם? האם לא היה מספיק ללדת אותם מחם או מיפת?

ש"ך על התורה: מה לו לאברהם להוליד אלו המשפחות שהם קוץ מכאיב לישראל? שהרי ילד את מדין ו'הן הנה היו לישראל בדבר בלעם'?

ומעל ומעבר לכל התמיהות, עולה הקושייה העצומה שמטלטלת את הנפש. צריך לקחת נשימה ארוכה לפני שמציגים אותה: **איך אברהם עושה את זה לשרה?** כיצד הוא חוזר ומתחנן עם קטורה - ולפי חלק מהדעות במפרשים "זו הגר" – אותה אישה ששרה דרשה לסלק מהבית והקב"ה ציווה אותו "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" ועכשיו חוזר ושב אליה?

התורה סותמת אודות זהותה של קטורה והמפרשים דנים מי הייתה. מצד אחד, קוראת לה התורה בשם שלא הזכיר עד עתה: "קטורה", ומשמע בפשטות כי זו אישה שלישית חוץ משרה והגר.

2. רשב"ם: קטורה – לפי הפשט אין זו הגר [שהרי נקראת בשם אחר].

יתירה מכך: בעוד שביחס לנשים הקודמות הפליאה התורה את מקורן ויחוסן, כמו אצל שרה שסיפרה שהייתה אחייניתו של אברהם, בת אחיו הרן. וכך מזכירה כמה פעמים את מקורה של הגר, **"המצרית"** ורש"י מפרש שהייתה בתו של פרעה מלך מצרים, שראה את קדושתה של שרה ואמר "מוטב תהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר". כך נוהגת גם אצל נשות עשוי שבאו ממדינות אחרות והתורה מדגישה את ארץ מוצאן. אולם ביחס לקטורה לא נאמר כלום. ולכן הדעת נותנת כי לא היה מה לספר. קטורה הייתה שפחה כנענית מקומית שעבדה בביתו של אברהם.

רמב"ן: 'ויקח אשה ושמה קטורה' [ולא הזכיר] 'בת פלוני החוי או הפלשתי והמצרי מארץ פלוני', כאשר אמר בנשי עשו זולתן, אלא הזכיר שמה בלבד, כי היא כנענית [מקומית] וקיצר בייחוסה. ואולי תיקרא פילגש בעבור היותה שפחה ממשפחת העבדים ... ואין דרך הכתוב להזכיר באימהות השפחות רק שמן כזלפה ובלהה.

אבל דווקא רש"י הפשטן, שנצמד לפשט המילים ממש, טוען להיפך: קטורה היא לא אישה שלישית ולא שפחה כנענית מקומית, היא הגר הידועה שגורשה מביתו של אברהם במצוותה של שרה.

רש"י: קטורה זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת, ושקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

התורה מכנה אותה "קטורה" ולא "הגר" כדלעיל, שכן רוצה לפאר ולשבח את הכלה החדשה-ישנה. היו נאים מעשיה כקטורת". ועוד: פירוש המילה "קטורה" בארמית הוא "קשר", כמו שאמר רשב"י ברגעי חייו האחרונים "בחד קטירא אתקטרנא ביה אחידא ביה להיטא", ורומזת התורה "שקשרה פתחה ולא נזדווגה לאדם מיום שפירשה מאברהם".

מה גורם לרש"י לסגת מהפשט ולהניח שקטורה זו הגר? הכלי יקר כותב דבר יפה: לשון התורה הוא **"ויוסף אברהם וייקח אישה"** וזה תמוה: פירוש המילה "הוספה" היא **הגדלת מצב קיים**, להרבות כמות נוכחית, אבל אברהם היה אלמן ל"ע ומה זה "ויוסף"? על מה הוסיף? היה מתאים יותר לכתוב "וילך אברהם ויקח אישה" כמו "וילך איש מבית לוי וייקח את בת לוי"? מכאן הכרח רש"י לדחוק שאברהם חזר על **מעשה שעשה כבר**. הוא הוסיף להביא את הגר אחרי שהיה נשוי לה בעבר.

כלי יקר: כן משמע לשון 'ויוסף' - שנשאה שנית.

וכאן עולה התמיהה הרגשית העצומה: איך אברהם עושה מעשה כזה לשרה אחרי מותה? ומה שיותר מטריד: איך כל זה נכנס בפרשת "חיי שרה" שאמורה להדגיש את נצחיותה של שרה - והנה הסיפור הוא הפוך לחלוטין ומשכיח לגמרי ח"ו את מורשתה של שרה?

מעבר לתמיהה הרגשית עולות תמיהות כלליות: מדוע בוחרת התורה לפאר את יופי מעשיה במילה "קטורה"? **מה הקשר בין יופי לקטורת?** למה לא נאים מעשיה כמנורת הזהב או כשולחן הפנים?

עוד קשה: הרי רש"י פירש לעיל על גירושי הגר: "ותלך ותתע במדבר באר שבע – מכאן שחזרה לגילולי בית אביה" (ראו תוספת נאה בהערה¹). ואיך יכול לומר כאן שנאים מעשיה כקטורת?

כלי יקר: יש לנו ליתן טעם למה קראה עכשיו קטורה על שם מעשיה? ועוד שזה סותר למה שפירש"י לעיל (כא, יד) 'ותלך ותתע - שחזרה לגילולי בית אביה'?

אם כן, העניין כולו טעון ביאור: מה מניע את אבינו לשוב ולשאת פילגש לעת זקנה? למה ללדת ממנה שישה ילדים שאינם זרעו העיקרי? וקל וחומר שלא ברור לשם מה חוזר להגר?

ב. אין לנו ברירה, אלא להישיר מבט למציאות ולפתוח את הפצע עצמו: מה באמת עמד מאחורי רדיפת שרה אימנו אחרי הגר וישמעאל?

זאת אחת הפרשיות הקשות ביותר להבנה: הבה נזכור בפתח הדברים מי הייתה שרה אימנו. שרה היא האישה עליה נאמר "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר". היא האימא ששומרת ומגינה על אברהם אבינו. כשאברהם חושש מפרעה הוא מתחנן בפני שרה "אמרי נא אחותי את" ולא הוא אומר בעצמו 'אחיה אני'. יתירה מכך: בעוד שאברהם חושש לחייו ופועל בדרך הטבע, שרה הולכת בגאון לארמון פרעה וזוכה לשמירת מלאך.

בהמשך אומר הקב"ה לאברהם את האמירה הפמיניסטית ביותר שנאמרה בהיסטוריה: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", היא גדולה ממך בכול, כדברי רש"י: "האימהות היו גדולות מהאבות בנביאות". הן ניחנו באינטואיציה נבואית גדולה יותר מהאבות וראו רחוק יותר.

ואחרי ההקדמה הזו עולה השאלה: איך קדושה כשרה אימנו מענה את שפחתה? וכיצד תובעת מאברהם להתנתק מבנו הגדול, ראשית אונן, ולגרשו מהבית?

במיוחד שרעיון הבאת הגר היה בכלל פרויקט של שרה עצמה? אחרי עשרות שנים שאברהם ושרה חיכו לילדים ולא זכו, עוררה שרה את אברהם לעשות מעשה קיצוני: לשאת את שפחתה לאישה ו"אולי אבנה ממנה". הכוונה הפשוטה היא לכך שילדי השפחה נחשבו כילדי הגבירה. פירוש נוסף: שרה קיוותה כי כאשר יראה ה' כמה מוכנה להקריב למען הבאת ילד, זה יעורר נס עבורה.

3. בראשית טז: ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת, בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי - רמב"ן: ירמוז כי אע"פ שאברם מתאוה לבנים לא עשה כן ... אלא לעשות רצון שרי שתיבנה ממנה, שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה או זכות שתזכה לבנים בעבור זה.

והנה הלא יאומן קורה והגר מתעברת. הנס משנה את הסטטוס של הגר: מסתם שפחה עלובה היא הופכת להיות האימא הראשונה. זה גורם לזלזול בשרה והאווירה נהרסת. שרה מענה את הגר בעבודתה, עד שהיא אינה מסוגלת לחיות בבית ובורחת למדבר. מלאך ה' מתגלה אליה, מבטיח שהיא תראה נחת מהילד ומצווה אותה לחזור לבית אברהם.

וכאן עולה השאלה הראשונה: מה התהפך אצל שרה? אם הביאה לכתחילה את הגר, למה הפכה לאויבת שלה? האם ייתכן שהייתה זו סתם קנאת נשים 'צרות'?

בהמשך מסתבכת העלילה עוד יותר: חולפות 13 שנים מלידת ישמעאל והנס האמתי מתרחש: שרה נכנסת להיריון וביתו של אברהם מתמלא בשני ילדים: ישמעאל ויצחק. הילדים גדלים, אבל אז מתפוצצת התנגשות: שרה רואה את ישמעאל "מצחק" עם יצחק [פעם היו פירושים רבים למילה

¹ איך המילה "ותתע" מלמדת "שחזרה לגילוי בית אביה"? ראינו פירוש חזק: אדם שמרגיש "תועה" בדרך, שחיינו אבודים בלא תוכנית ובלא מטרה, הוא כופר בעיקר. יהודי לא "תועה", הוא לא אבוד ולא זרוק, הוא הולך בכל מקום בשליחות אלוקית ואין דבר הפוך יותר מאמונה מאשר גישה של "ותתע". כבר ידוע הסיפור עם הגברת פופאק מניו יורק שאמרה לה הרבי: "יהודי אינו stuck" ואכמ"ל.

"מצחק": מגלה עריות, שופך דמים ועובד עבודה זרה. היום יש פירוש אחד שכולל הכול: ישמעאל גלש עם יצחק בסמארטפון...] ושרה נחרדת לחשוב שזה יהיה החונך של הילד שלה.

היא הולכת על הראש של ישמעאל ותובעת מאברהם להוציא את בנו הגדול מהבית. אברהם מסרב והוויכוח עולה לטונים גבוהים (זה העימות היחיד בין בעל ואישה שמתואר בתורה...), עד שה' מתערב ומצווה את אברהם לשמוע לקול שרה ולהיפרד מישמעאל.

בראשית כא: ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

והתמיהה על הנהגת שרה עצומה: ממה חרדה כל כך? השאלה קשה יותר לאור הטיעון של שרה: היא מדברת על **דאגה לירושה!**, כלשון הפסוק: "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". האם הוויכוח הדרמטי היה פשוט על ירושת הבכור? מי ייטול פי שניים ברכוש אברהם?!

אכן, הרמב"ן שחי בספרד לפני כ-800 שנה והכיר השתלטות שבטים מוסלמיים ברבריים על ספרד וצפון אפריקה שהכריחו את היהודים להתאסלם או למות – כותב דבר מבהיל: **יש בנו אשמה לזעם המוסלמי כלפינו.** אנחנו קצת אחראיים לאותה תחושת התמרמרות שגורמת להם לרדוף אותנו, שכן הכול רדיפה אחרי אהבת האב – הרצון שלהם לפצות על הגירוש של ישמעאל מבית אברהם.

רמב"ן בראשית טז: חטאה אמנו בעיני ה', וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהיה פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העיני.

אם כן, מה רוצה שרה מהגר? ולאידך, מדוע בסוף ימיו חוזר אברהם לאותה אישה בדיוק?

הבה נפתח רעיון חסידי כביר, שאדמור"י חב"ד העמיקו וחפרו בו לאורך הדורות.

ג. המפתח נמצא בסיפור מסתורי ומופלא בגמרא, בבחינת מדרש פליאה ממש.

4. בבא בתרא נח, א: רבי בנאה היה מסמן את גבולות מערת המכפלה (רשב"ם: היה נכנס במערות ומוודד מדת ארכן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה). כשנכנס למערת אברהם, מצא לאליעזר עבד אברהם שעומד על הפתח. שאל רבי בנאה: מה עושה אברהם? אמר לו: שוכב בחיקה של שרה והיא מעיינת בראשו (פולה כינים משערו). אמר רבי בנאה: לך אמור לו, בנאה עומד על הפתח. אמר אברהם לאליעזר: יכנס, שאין יצר הרע בעולם ההוא (ואין פגם בכך שיראה את המראה).

איך קוראים את הסיפור הלקוח מחייהם האישיים של אברהם ושרה? כיצד הגיעו כינים לראש אברהם? ולמה שרה מסלקת אותם? הנה תמיהתו של הרשב"א, ומסקנתו שמדובר רק במשל וחידה.

שו"ת הרשב"א א סימן תיח: לא יתכן שהאבות הקדושים במערת המכפלה או בבית עולמים ינהגו אלו המנהגים הפחותים ההכרחיים לנו בעולם הזה, מן המאכל והמשתה וכל שכן חברת הנשים... וביחוד חוש המישוש שהוא חרפת [שפלות] האדם. על כן נראה שאותו המאמר כולו משל.

אבל מהו המשל ומהו הנמשל?

אברהם ושרה הם קודם כל "**אבות**" ו"**אימהות**". בעוד שעשו הרבה דברים גדולים, אבל המהפכה הכי חשובה שלהם היא היותם "אבותינו". אברהם ושרה היו הראשונים בהיסטוריה שלא שאלו **מי אני**, אלא **מה יישאר אחריי?** הם לא פעלו רק כאנשים ענקיים בעצמם, אלא נאבקו ליצור המשכיות, להקים עסק משפחתי שיכיר בקיומו של א-ל עולם.

כבר לפני אברהם היו דמויות מופת בעולם הזה שהכירו את אלוקים ותקשרו אותן, אבל כולן היו **תופעות חד פעמיות.** הם היו, בלשון השפיעו ונעלמו ללא המשך. אדם הראשון היה יציר כפיו של ה', הקב"ה אסף עפר מהאדמה וצר את גופו. נח היה המוליד השני של האנושות וזכה לרשימת השבחים הארוכה בתנ"ך, "ונח מצא חן בעיני ה'... נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח... כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". אבל מה נשאר מהם? מה הנחילו לדורות הבאים? לא

הרבה. התפוחים נפלו רחוק מהעץ: על קין עדיף לא לדבר, הבל נהרג בצעירותו, ועל שת, בנו השלישי, לא נאמר שום דבר בולט. כך על בני נח לא מסופר הרבה ועל חם נאמרו דברים שפלים.

אברהם ושרה החלו עידן חדש: לא אנשים - הורים. לא רק להיות בעצמי איש גדול שמתקשר עם הקב"ה, אלא להקים תנועה! ליצור המשכיות שמכירה את האלוקים ומשכפלת את עצמה עד ביאת המשיח. כך קראנו בשבוע שעבר על אברהם אבינו: רגע לפני הפיכת סדום, מחליט הקב"ה לשתף את אברהם בעומד להתרחש, "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו אחריו לעשות צדקה ומשפט". אברהם ושרה הם המחנכים הראשונים, האבות המייסדים שמקימים תנועה שתשנה את העולם.

וכאן ניצבת בפניהם משימה כפולה: אוניברסלית ופרטיקולארית. ראשית הם אמורים להפיץ את האמונה בפני **כל באי עולם**, מוטל עליהם לגרום לכך שבברלין וביוהנסבורג, בניו יורק ובמומביי – יזרקו את אלילי האבן ויפנו בתפילה לא-ל אחד. הם מלמדים את האנושות לזרוק את התפיסות של 'אל האהבה ואל הגשמים' ולפנות בתפילה ל"יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא את הכול".

אבל זה לא מספיק. בטבורה של כל מהפכה, חייבה להיות קבוצה מובחרת שתהיה משוגעת לדבר. להקים משפחה ועם שינהלו **חיים שלמים של קדושה**. לא רק אמונה כללית בה' ושבע מצוות בני נח, אלא מערכת חיים רצופה של דבקות בה'. הם יפתחו את העיניים ויכריזו "מודה אני לפניך". לפני כל אכילה יודו על האוכל, ופעם בשבע שנים יעצרו לשנה שלמה את המסחר כדי להפגין שממנו השפע.

וכאן ניטש הפער בין אברהם ושרה: אברהם הוא "אב המון גויים", הוא נושא באחריות האוניברסלית להפיץ בעולם כולו את שם ה'. והדרך הכי טובה להעביר מסר היא – **ללדת אותו!** ללדת ילדים שישאבו השראה מאביהם וימשיכו במסלול שהוא קבע. לא מספיק לעמוד בכיכרות ולנהל וויכוחים, אלא צריכים ילדים שיאכלו זאת מאבא בארוחת ערב. אברהם נושא אפוא שתיים או שלוש נשים **והילד הראשון שלו הוא ישמעאל!** אחר כך יולד עוד שישה ילדים וכך הופך את האמונה להיות מתיאוריה למשפחה, ל"אני מאמין" של כל באי עולם.

הדברים מגיעים לשיא מופלא במדרש מרתק:

ילקוט שמעוני איוב תתקד: שלש נשים נשא אברהם: שרה מזרע שם, הגר מזרע חם וקטורה מיפת.

המדרש נוקט בגישה ש"קטורה" היא אישה שלישית (ולא הגר) והמטרה בנישואיה הייתה **לפרוש את זרעותיו של אברהם בכל ענפי האנושות**: שרה הגיעה מהמזרח, מבבל, מזרעו המובחר של "שם", הגר הגיעה מהדרום, ממצרים-אפריקה, מזרעו הנחות של "חם", וקטורה הגיעה מצפון, מאירופה (אולי מיוון), מזרעו המשובח של "יפת".

ואברהם הצליח בגדול: הוא האיש המשפיע בהיסטוריה. רק לפני כמה שנים נחתמו "הסכמי אברהם", היוצרים קשר של שלום בין כל הקוראים לעצמם נכדי אברהם אבינו. מעבר לכך: יותר מארבעה מיליארד בני אדם – יהודים ולהבדיל נוצרים ומוסלמים - מאמינים באמונתו של אברהם אבינו. בכל העולם המערבי אי אפשר למצוא כיום עבודת אלילים פרימיטיבית לעץ ואבן אלא אמונה בא-ל אחד. בעוד שאברהם לחם באביו, ניפץ פסיליו וקפץ במסירות נפש לאש של נמרוד, השנים חלפו ואמונתו חלחלה בכל זרעו ומהווה הכנה נמרצת לביאת המשיח.

הנה דבריו המופלאים של הרמב"ם הקובע כי אותו האיש הנוצרי ומוחמד הם **קבלני משנה של אברהם אבינו**, כדי להפיץ את אמונתו של אברהם בכל באי עולם.

רמב"ם מלכים פרק יא: כל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד [באמונה אחת] ... כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה והמצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים ערלי לב.

מנגד, עומדת שרה. בעוד שלאברהם יש שלוש נשים ושמונה ילדים, לשרה יש בעל אחד וילד אחד. אם אברהם הוא "אב המון גויים", שרה היא "אמנו", אמו של העם היהודי. שרה מתמסרת לייצר את המנוע מאחורי המהפכה, את הזרע הנבחר שיקדש חייו להמשיך את מפעל השליחות של אברהם.

אבל השנים חולפות ושתי המטרות הללו מתנגשות: האם המסר שלנו הוא בעיקר אוניברסלי או פרטיקולרי? האם עם ישראל הוא רק עם בין שבעים אומות אלא שונה בעצם מהותו וייחודו? האם עם לבדד ישכון הוא קללה או הברכה הכי גדולה וסוד שרידותנו יותר מכל עם אחר בהיסטוריה?

שרה רואה לחרדתה את המרכזיות שהגר וישמעאל תופסים בתוך הבית. אמנם היה זה רעיון שלה להביא את הגר הביתה, אבל היא נחרדה לראות את הגר מרימה ראשה והופכת להיות האישה העיקרית. בהמשך היא נבהלת לראות כיצד יצחק מתחנך לאורו של ישמעאל והיא פוחדת לחשוב שהאוניברסליות תנצח. שעם ישראל לא יהיה יותר מסניף בין האומות, בלי ייחוד, בלי גאווה ובלי אומץ להיות שונה. זה יהיה עם מושפע מהתרבות הכללית, שיאבד את ייחודו וייסחף אחרי האומות.

ולא מדובר רק על מעמד, אלא על השליטה בארץ ישראל. שרה זיהתה נכון את הקטסטרופה המתקרבת. ישנו זוהר מופלא האומר דברי נבואה ממש. הזוהר נכתב כאלף שנים לפני לידת מוחמד. איש לא שיער שיום יבוא וצאצאי ישמעאל יעלו לקדמת הבימה העולמית וישלטו בארץ ישראל.

הזוהר מספר כי **400 שנה** עמד שרו של ישמעאל לפני ה' ותובע שליטה בארץ לבני עמו, משום שהם עשו ברית מילה כבני אברהם ומגיע להם שליטה בארץ. ה' ענה כי כיון שהמילה שלהם היא "ריקנית", בלא קדושה, לכן הם יקבלו שליטה בארץ בהיותה שוממת. ואכן חלפו יותר מאלף שנים מכתובת הדברים והאימפריה הטורקית-המוסלמית כבשה את הארץ, ושימו לב כמה זמן היא שלטה כאן: בדיוק 400 שנה מיום ליום. משנת 1517 עד 1917 עת כבשו האנגלים מהם את הארץ.

זוהר וארא קצח: "400 שנים עמד הממונה של בני ישמעאל וביקש לפני ה': הרי ישמעאל נימול ולמה אין לו חלק בך כמו יצחק? מה עשה הקב"ה? הרחיק אותם מדבקות העליון ונתן להם חלק בארץ הקדושה בשביל המילה ועתידיים בני ישמעאל לשלוט בארץ זמן הרבה בשעה שהיא ריקה, כמו שהמילה שלהם ריקה והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם עד שישלם הזכות של בני ישמעאל."

זה העומק מאחורי הגמרא עמה פתחנו: "שרה פולה כינים מראשו של אברהם". הכינים הם טפילים שניזונים ממציצת הדם של האדם. אין להם קיום משלהם והם יונקים את חיותם מהחי עליו הם מטיילים. כך שרה מבינה לחרדתה שהגר וישמעאל יונקים את כוחם מאברהם **אבינו**. בהיותם צאצאי אברהם הם מתגאים על זרע יצחק ואף מקבלים שפע עליון מהשמים.

לכן שרה מרחיקה את הכינים מראשו של אברהם. כלומר, היא **מדייקת וממקדת את השפע של אברהם**. היא תובעת את בכורתו של יצחק, והקב"ה מצדיק אותה. הוא אומר: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", כי כדי ללמד את האומות, עלינו להיות ייחודיים, נבדלים, וגאים באמונתנו. כדי להשפיע עלינו להיות מעורבים איתם, אבל כדי שיהיה לנו מה לומר – עלינו להיות נבדלים.

כעת נסגרות הפינות: אחרי מות שרה, מחזיר אברהם את הגר ויולד עוד שישה ילדים, שכן זאת שליחותו, ללדת ילדים שילכו בדרכו. אולם מצד שני, אין בכך בגידה במורשת שרה. שכן שורת המחץ נמצאת בפסוקים הבאים אחרי לידת שש הבנים: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו". התורה מדגישה כי המעמד המרכזי נשמר ליצחק. אמנם אברהם עשה המוטל עליו, אבל בתוך המסגרת שקבעה שרה.

ליקוטי שיחות טו/147: אברהם לא היה רק אבי יצחק, אלא גם אבי ישמעאל, ואדרבה, ישמעאל נולד לפני יצחק. היינו שאברהם הוא אינו רק אבי העם היהודי, אלא גם אבי שאר האומות כמו שאמר הקב"ה: 'אב המון גוים נתתיך'. לעומת זאת שרה הייתה רק אמו של יצחק. וכך בעבודתם בעולם: אברהם פרסם אלוקות לכל באי עולם עד אפילו לערביים שמשתחוים לאבק רגליהם'. לעומת זאת שרה העניקה השפעה רק למי שראוי, כפי הסיפור של רבי בנאה. ולכן שרה תובעת 'גרש את בן האמה הזאת ואת בנה', כדי להבדיל בין השפע של ישמעאל לשפע של יצחק.

כיון שכן, אין מתאים לשם הפרשה יותר מהתואר "חיי שרה". דווקא כאן רואים כיצד חיייה של שרה נצחיים. גם לאחר שאברהם פונה להשלים משימת חייו, עושה זאת בתוך המסגרת שקבעה שרה.

בכך מבאר הרבי את הסיבה לכך שהגר מכונה בשם "קטורה": שאלנו מה הקשר לקטורת? למה לא נאים מעשיה כמנורת הזהב? אמנם הארכנו בעבר להסביר כי הקטורת היא **סמל ההיפור**: מעשה

הקטורת מתחילתו ועד סופו היה תהליך של המתקת הדינים. ראשית, בכמות הסמנים. הברייתא אומרת "ואחד עשר סממנים היו בה", והמספר הזה הוא שלילי. הוא אוסף כוחות הסטרא אחרא בעולם. כך אומרים הכוהנים בפרשת הקללות 11 פעמים את המילה "ארור" על מי שיעבור על מצוות התורה. (ההסבר הפנימי בכך הוא שכל היקף הוא עשר ואולם הניצוץ האלוקי אינו מתלבש בתוך הקליפות אלא מקיף עליהם מבחוץ להחיותם ולכן כוחות הקליפה הם 11).

שנית: איכות הסממנים: עשבי הקטורת הם עצים יבשים וחסרי ריח שאינם נותנים תועלת בטבעם. שלישית: החלבנה. סממן זה הוא אחד מארבעה הסממנים שהתורה מציינת אותם במפורש ("הצרי והצפורן החלבנה והלבונה") ומשקלו בתרכובת הקטורת הוא רבע ממנה: שבעים מנה. אולם ריחו הבסיסי הוא רע וגורם סלידה. הרמב"ם מתאר אותו (כלי המקדש ב,ד): "כמו דבש שחור וריחו קשה והוא שרף אילנות בערי יון". לפי אתר מכון המקדש, הכוונה היא לצמח העיטרן שמפיקים ממנו זפת.

וכאן התרחש הפלא במעשה הקטורת: זאת הייתה חכמת ההיפוך. היכולת למצוא את הטוב שברע: לקחת צמח שריחו רע ולשלו בו בתוך עשרה נוספים שבטבעם הם חסרי ריח, ולאוספם במספר י"א שמהותו הוא שלילי - ומכל זה להפיק את הריח המשכר של הקטורת.

זהו סמל הבאת קטורה לאברהם: זאת הייתה "הגר" שעברה שלב של משבר "ותלך ותתע במדבר באר שבע", אבל בהמשך חזרה לאמונתו של אברהם והיה נאה ההיפוך שלה כריח הקטורת.

תכל"ס: אחת המסקנות החשובות מכאן היא שצריכים להיות הורים, עלינו להתמסר למלאכת האבהות והאימהות. גם אחרי מסכת חייו המפוארת של אברהם ועמידתו בעשר הניסיונות, עדיין מה שעומד במרכז עולמו הוא לגדל עוד ילד מאמין. ואם הכוונה לילד גוי, כל שכן לגדל ילד יהודי שהוא עולם מלא ועתיד להאיר המציאות כולה באור התורה, עד שיאיר עלינו אור שבעת הימים בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**